

LUNDS
UNIVERSITET

Dumpster diving och rättfärdigande

En rättssociologisk studie om dumpstring

Sebastian Karlsson

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårterminen 2021

Handledare:

Examinator: Per Wickenberg

Abstract

Every year 125 000 tons of food is thrown away by Swedish grocery stores. A lot of this food is still eatable and this has caused people to go out at night to take the food for themselves straight from the dumpster. This is called dumpster diving. The purpose of this study has been to examine the discrepancy between the legal norms which proclaim it as illegal and the norms within the dumpster diving-community. It has also studied how the dumpster diving-community justify their actions. This has been achieved by use of surveys to get a clear overview of what the norms are and how they justify their own dumpstering. The collected data has then been analyzed by using "*the gap problem*" and *justification* by Luc Boltanski and Laurent Thévenots. The findings were that the people that dumpster dive don't think dumpstering is an illegal act, instead they justify it by changing the narrative from that they are taking food from the stores to that they are helping to save the planet by decreasing their own contribution towards new production. It is also clear that the most important norms within their own community have to do with the continued existence of dumpstering. This means that they try to keep the areas where they dumpster dive clean and they try to not disturb the workers.

Key words: Dumpster diving, Gap Problem, Justification, Surveys, Norms

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
1.2 RÄTTSSOCIOLOGISK RELEVANS	5
1.3 BAKGRUND	6
1.4 RELEVANT LAGSTIFTNING.....	7
1.4.1 skadegörelsebrott	7
1.4.2 stöld	7
1.4.3 nedskräpning	7
1.4.4 olaga intrång	8
1.5 TIDIGARE FORSKNING.....	8
2. TEORETISKT RAMVERK	13
2.1 THE GAP PROBLEM	13
2.2 RÄTTIGHETER OCH RÄTTFÄRDIGANDE	14
3. METOD	15
3.1 KVANTITATIV DATAINSAMLING	16
3.2 URVAL	17
3.3 ENKÄTENS UTFORMNING	17
3,4 ETIK.....	19
4. RESULTAT	19
4.1 BAKGRUNDSFRÅGOR.....	20
4.2 DJUPGÅENDE FRÅGOR.....	21
5. ANALYS.....	27
6. SLUTDISKUSION	30
FRAMTIDA FORSKNING.....	32
REFERENSLISTA	33
BILAGA ENKÄT	36

1. Inledning

I Sverige slängs 125 000 ton mat varje år av svenska mataffärer, där mycket av den maten som slängs fortfarande är ätbar (Naturskyddsföreningen, 2019). Detta har blivit en viktig fråga både internationellt men även i Sverige, då matsvinnet för med sig slöseri av resurser och onödiga utsläpp från transporter. Som en reaktion mot detta har några människor börjat med att "dumpstra" (från engelskans dumpster diving) vilket innebär att människor tar mat och andra produkter som slängs av mataffärer, då det antingen är något fel på dem eller att bäst före-datumet har passerat eller på väg att passera (Naturskyddsföreningen, 2019). I vissa fall dumpstrar individer även på grund av att den personliga ekonomin inte går runt och dessa människor tar då till att dumpstra mat och andra produkter för att spara pengar (Barnard, 2011, s. 425). Det finns en kunskapsbrist inom ämnet, framförallt ur ett rättssociologiskt perspektiv. Det kan därför vara intressant att undersöka de interna normerna som finns bland dumpstrare. Även hur de förhåller sig till den legala gråzon som dumpstring finner sig i. Enligt Ann Lundgren som är jurist och lärare i straffrätt på Umeå Universitet är dumpstring olagligt. Hon skriver att sopor på privat mark kan ha ett värde på grund av att det kan återvinnas och bli värme i ledningar (Engstrand, 2019). Det faller därmed under egenmäktigt förfarande som regleras i 8 kap i Brottsbalken 8§ (SFS 1962:700). Samtidigt har Mikael Hedström, presstalesman vid Gävleborgspolisens, uttalat sig om att slängd mat i en container som är olåst och om personen som dumpstrar inte gör någon åverkan är det inget brott. Men om personen i fråga tar upp och sprider ut soporna gör den sig skyldig till nedskräpning (Karlström, 2011). I Andreas Jakobssons bok *Svinnlandet* (2015, s. 17) skriver han att man har rätt att dumpstra och de som motsätter sig detta har fel. Oavsett om dumpstring är olagligt eller inte så har man den moraliska rätten på sin sida, slöseri med jordens resurser är dåligt och att motverka detta slöseri är bra (Jakobsson, 2015).

1.1 Syfte och frågeställning

Eftersom mycket av forskningen som tidigare gjorts gällande ämnet dumpstring ofta handlar om slöseri av mat och överproduktion eller ur ett sociologiskt perspektiv på hur dumpstrare bygger upp sin identitet och interagerar med varandra och samhället. Syftet med denna uppsatsen kommer istället fokusera på hur dumpstrarnas interna normer är

i gruppen men sett ur ett rättssociologiskt perspektiv. Syftet för studien kommer även vara hur dumpstrare rättfärdigar sitt eget dumpstrande, som juridiskt sett kan anses olagligt.

Frågeställningarna som undersökningen kommer utgå från blir således följande:

- Hur ser de interna normerna ut inom gruppen dumpstrare?
- Hur rättfärdigar dumpstrare sitt dumpstrande?

Efter en kort genomgång av olika Facebook-grupper där dumpstrare diskuterar med varandra är det tydligt att många inte ser dumpstring som ett brott, även om det går att tolka det så. Det är otydligt hur dem rättsliga normerna ser ut på området dumpstring och kommer därför även att diskuteras i studien.

1.2 Rättssociologisk relevans

Rättssociologi som ämne handlar i grunden om två grundpelare. Vilka är rätten och samhället, dessa två grundpelare möts i den moderna världen och samspelar med eller mot varandra (Baier et al., 2018, s. 11). Rättssociologi kan även delas upp i fyra olika delar (Baier et al., 2018, s. 13). Dessa delar går även att dela upp i två delar, de två versionerna av *börat* och *varat*. Det finns två olika delar inom rätten och normer inom staten. Dessa är *Law in books* och *Law in action* (Baier et al., 2018, s. 14). Med *Law in books* syftas det på hur statens regelverk är utformat och vad som *bör* ske. Med detta menas regler som endast är sedda som regler, inte som handlingar i praktiken (Baier et al., 2018). *Law in action* är då hur lagarna appliceras i verkligheten, hur *varat* faktiskt är. Där vissa regler inte alltid appliceras på verkligheten (Baier et al., 2018, s. 39). Fortsättningsvis finns det även vardagslivets rätt och normer. Likt rätten finns det även här två delar. Den första är *Social förändring/Sociala normer* som reglerar hur människor *bör* bete sig i samhället (Baier et al., 2018, s. 14). Slutligen finns det vardagslivets *Levande rätt/Social praxis* vilket innebär hur människor faktiskt är. Detta kallas för det sociala *varat*.

Just för ämnet dumpstring är det tydligt att det finns flera kopplingar som är applicerbara med denna modell. När det gäller det rättsliga *börat* är det väldigt lätt att se hur dumpstring på många sätt kan ses som olagligt och därför inte följer de rättsliga normerna. Men när det kommer till det rättsliga normernas *varat* så är det tydligt att dumpstring inte är något som polisen prioriterar (Karlström, 2011). Även under sökningen efter rättsfall gällande dumpstring så var det svårt att hitta relevant material. Det finns i skrivande stund inte något prejudikat från en högre instans i Sverige som dömt ett fall gällande dumpstring och huruvida det är lagligt eller ej. När det kommer till *börat* angående sociala normer är det stigmatiserat att rota i containrar och även att äta maten som hittas där och därmed kommer dessa handlingar i konflikt med hur den sociala praxisen är.

1.3 Bakgrund

Dumpsterings ursprung går att spåra till en hjälporganisation som heter "Food Not Bombs" (FNB) som under 1980-talet i protest mot att en bank i Boston, USA skulle investera i kärnkraft, klädde ut sig till hemlösa och öppnade ett tillfälligt soppkök där de lagade mat till behövande. Maten de använde fick de av en grundare till rörelsen som heter Keith McHenry som jobbade i en matbutik och tog med sig mat som blev över på jobbet (Barnard, 2016, s. 28). Ett annat ord som många dumpstrare använder för att beskriva sig själva är "freegan" och kommer från samma organisation. Det skapades när några FNB-medlemmar varit och föreläst om organisationen, varpå de efteråt gick till en matbutik och åt många gratisprov som butiken erbjöd. Det slutade med att de blev utslängda från butiken och gick då till containrarna på baksidan. Där de hittade och tog med sig mycket mat som fortfarande var användningsbar. Detta ledde till att en av grundarna sa: "*To heck with being vegan, let's be freegan!*" (Barnard, 2016, s. 39). McHenry tog med sig den här historien till "Civic Media Center", som var ett samfund för alternativa idéer, där en av deltagarna Warren Oakes tyckte om idén så pass mycket att han skrev ett manifest med titeln "Why Freegan?" som utvecklade konceptet. McHenry använde freegan för att referera till mat främst men Oakes skrev:

" There are two options for existence: (1) waste your life working to get money to buy things that you don't need and help destroy the environment or (2) live a full satisfying life, occasionally

scavenging or working your self-sufficiency skills to get the food and stuff you need to be content, while treading lightly on the earth, eliminating waste, and boycotting everything. Go!"

I Oakes tolkning så är uttrycket "freegan" mer allmänt antikapitalistiskt och har nu utvecklats till att inte bara gälla mat utan även andra produkter (Barnard, 2016, s. 39).

1.4 Relevant lagstiftning

Eftersom dumpstring inte är något som polisen satsar på att förhindra eller arbetar emot finns det inget rättsfall i Sverige som går att hitta eller referera till. Det är en gråzon om dumpstring är lagligt eller inte. SVT har pratat med Ann Lundgren som är jurist och lärare i straffrätt på Umeå Universitet angående dumpstrings legalitet. Hon anser att om något slängs och det kan anses vara övergett så är det tillåtet att ta det. Men när det är slängt i en container så kommer det i någon annans ägande och är därför inte lovligt att ta. Dessutom kan dessa saker fortfarande ha ett värde trots att det har slängts i och med att det kan bli återvunnet eller bli värme i ledningar (Engstrand, 2019). De lagar som har ansetts vara relevanta för studien är:

1.4.1 Skadegörelsebrott

Många butiker vill inte att människor ska rota i deras sopor av diverse anledningar. För att undvika detta kan vissa containrar vara låsta vilket gör det omöjligt att komma in om inte låset bryts upp. Om containern skulle skadas på något sätt under dumpstringen så kan det handla om skadegörelse eller åverkan och detta går att finna i 12 kapitlet 1§ i Brottsbalken (SFS 1962:700). När det kommer till skadegörelse av en container skulle det förmodligen handla om ringa skadegörelse och då skulle påföljden potentiellt kunna bli böter eller fängelse i högst sex månader enligt 12 kapitlet 2§ (SFS 1962:700).

1.4.2 Stöld

När något har slängts antas det ofta vara övergivet och om det är solklart så är det tillåtet att ta det. Men om det är slängt i en container hamnar det i någon annans ägande och kan därför ses som stöld trots att det enligt många skulle anses som övergivna sopor. Soporna som butiken samlar på sig kan även användas till fjärrvärme och därmed

ha ett värde som många inte är medvetna om, detta regleras i 8 kapitlet 1§ (SFS 1962:700). I lagtexten står det att den som "olovligen tager vad annan tillhör med uppsåt att tillägna sig det, dömes, om tillgreppet innebär skada, för stöld till fängelse i högst två år" (SFS 1962:700). Det går även att avläsa i Miljöbalken (1998:808) 15 kapitlet 18 § första stycket att det är kommunen som är ansvariga för att yrkesmässigt samla in avfall eller yrkesmässigt köpa, sälja eller förmedla avfall för bortskaffande eller återvinning (1998:808).

1.4.3 Nedskräpning

Inom dumpstring är det viktigt att undvika nedskräpning då det kan leda till att butiker gör det svårare för dumpstrare att komma åt det bortslängda materialet. Därför är det viktigt att vara så respektfull som möjligt när själva dumpstringen genomförs (Barnard, 2011, s. 429). Trots detta så kan det ändå hända att vissa individer inte följer dessa interna normer och skräpar ner. Nedskräpning regleras i Miljöbalken (1998:808) i kapitel 15 26§ står det att "ingen får skräpa ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde till eller insyn till" (SFS 2016:782). Även om många av dessa containrar ligger på baksidan av butiker eller till skymundan så finns det ändå insyn av allmänheten och handlingen kan därmed anses som en överträdelse av lagen. I kapitel 29 7§ (1998:808) framgår det att den som med uppsåt eller av oaktsamhet skräpar ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till döms för nedskräpning till böter eller fängelse i högst ett år (SFS 2011:734). Vilket innebär att om en person skulle öppna soppsåsar och kasta ut innehållet runt omkring sig kan handlingarna anses som en överträdelse och därmed bryta mot denna lag.

1.4.4 Olaga intrång

Vissa av containrarna som dumpstrare vill komma åt kan vara inhägnade av ett staket som syftar att hålla allmänheten borta från containrarna. Om någon då skulle klättra över detta staket eller olovligen stanna kvar trots uppmaningar att lämna området kan personen i fråga dömas till böter enligt 4 kap. 6 § 2st. Brottsbalken (1962:700).

1.5 Tidigare forskning

Dumpstring är ett ämne som inte har fått stort fokus i Sverige, detta visas genom att det inte finns några peer reviewed studier på svenska på LUBsearch under sökordet "dumpster diving". Därför kommer den tidigare forskningen endast bestå av studier på engelska som hittats genom att använda tidigare nämnda sökord "dumpster diving" filtrerat på att alla studier skall vara peer reviewed och på engelska. Den sökningen ger 244 resultat dock innehåller sökningen många studier som inte är relevanta för just denna studie och därför blev det rimligare att avgränsa sökningarna ännu mer. Därför lades "sociology" även till som sökord och det avgränsade studierna ner till 19 artiklar där en av dessa kommer presenteras. Just denna studie valdes då den gav en tydlig insyn till dumpstring som område och även för att den studien undersökte hur dumpstrare rättfärdigar sitt dumpstrande. Under sökningen upptäcktes det även att "freeganism" var ett annat bra sökord som gav 26 resultat varav två av studierna som hittades där kommer presenteras. En av dessa studier valdes för den diskuterade huruvida dumpstring är lagligt eller ej i en brittisk kontext. Den andra studien valdes för den diskuterar hur dumpstrare omvänder stigman från att dumpstra till något positivt. Det är även värt att nämna att studien som hittades under sökordet "dumpster diving" "AND" "sociology" även fanns under "freeganism".

Tidigare forskningens bakgrundsinformation kan komma att skilja sig från den insamlade datan därför att den tidigare forskningen som denna studien kommer baseras på är gjord i andra länder med en annan kultur och andra kontextuella situationer som kan skilja sig, men även likna den i Sverige.

Den första studien som kommer presenteras heter "Do freegans commit theft?" och är skriven av Dr Sean Thomas går i denna studien igenom vad freeganism innebär och vilka lagar som skulle kunna vara relevanta för att avgöra om dumpstring är olagligt eller ej inom det engelska rättssystemet (Thomas, 2010, s. 98). Han beskriver freeganism som en filosofi med en anti-konsumeristisk grund där målet är att undvika att konsumera från företag (Thomas, 2010, s. 98-99). Anledningen till detta undvikande kan variera. Freeganism tenderar ofta att ha en vänsterlutande politisk utgångspunkt som stödjer antikapitalistiska tankar (Thomas, 2010, s. 99).

Det finns även undantag, andra blir freeganer som motstånd mot det materiella slöseriet som skapas genom konsumerism, framförallt matsvinnet som produceras av matbutiker

(Thomas, 2010). Trots att freeganism är grundat i vegetarianism och veganism så är det inget krav för freeganism. Alla varor, organiska och icke-organiska är av intresse för freeganer när dessa varor blir oönskade och bortslängda (Thomas, 2010). Artikeln kommer även med argument gällande legaliteten inom dumpstring och argumenterar då att en ägare av ett objekt även skall ha möjligheten att göra sig av med det (Thomas 2010, s. 100). Denna princip kan användas både av privata skäl men även av hälsomässiga skäl, Thomas (Thomas, 2010) argumenterar för att det som slängs kan vara farligt för andra människor och borde därför inte vara tillgängligt för någon då det kan skada dem. Dock menar dumpstrare att de inte vill åt varor som är farliga eller dåliga, utan de menar att mycket av maten som slängs från matbutiker fortfarande är ätbart. Anledningen till att det har slängts är att det inte längre går att sälja det i butiken på grund av regulationer från staten eller att det inte längre är något som kunder vill betala för (Thomas, 2010, s. 101).

Men när det kommer till dumpstring och en individs privatliv så hänvisar Thomas (Thomas, 2010) till *Williams v Phillips* där en renhållningsarbetare blev dömd för stöld efter att hen hade tagit föremål från soporna han hade samlat in. Det liknades till att någon skulle gå igenom kändisars sopor för att hitta något nyhetsvärdigt eller hemlig information från ett större företag (Thomas, 2010). Detta är dock inte aktuellt när det kommer till dumpstring då de är mer intresserade av att rädda fortfarande funktionellt material. Exempelvis så skulle en upphittad dator, slängd av en matbutik, fortfarande kunna innehålla hemligt material men det är inte det som är av intresse för dumpstraren, utan det är möjligheten att återanvända datorn (Thomas, 2010). Det som är av störst intresse i artikeln är huruvida det räknas som stöld när en dumpstrare tar mat eller andra varor som blivit slängda i soptunnor (Thomas 2010, 103). En viktig punkt gällande stöld är att det innebär att någon tar över någons ägandeskap, men när materialet är slängt kan det argumenteras för att personen som slängt det har tagit avstånd från sitt ägande och därför är det fritt fram att ta det bortslängda materialet (Thomas, 2010).

Den andra studien, "Reverse stigma in the freegan community" som undersökts handlar om hur medlemmar i freegan/dumpstring-communityn använder sig av omvänd stigmatisering (Nguyen et al., 2013, 1877). Studien är genomförd på California State University och respondenterna i studien är mestadels från Los Angeles och New York, så

den har ett amerikanskt perspektiv. Studien börjar med att förklara vad freeganism innebär och vad dumpstring är för ett fenomen. Likt den första artikeln beskrivs freeganism som en antikapitalistisk rörelse där målet är att undvika att konsumera varor från företag och minimera sitt eget förbrukande av jordens resurser (Nguyen et al., 2013).

Studien beskriver stigma utifrån Goffmans teorier om det, såsom att en stigmatiserad person ofta har karaktärsdrag som inte är värderade av andra eller som gör dem "annorlunda" än vad mainstreamen är (Nguyen et al., 2013). Stigmat kan även komma från sociala eller kulturella handlingar som inte är accepterade av mainstream-kulturen (Nguyen et al., 2013). Detta stigma kan resultera i psykologiskt lidande som utanförskap, skam, självhat och självförnedring. Stigmatiserade individer anpassar strategier för att lindra eller undvika problematiska möten med den normativa kulturen genom att undvika möten, krympa ihop, fientligt övermod, maskera stigman och en identitet-ambivalens (Nguyen et al., 2013, 1877–1878). Dessa strategier är defensiva och självstyrda eftersom individen accepterar stigman och finner sätt att fortsätta leva utan att påverka mainstream-kulturen (Nguyen et al., 2013, 1878).

Dock är inte allt stigma ofrivillig, utan i vissa fall kan individer eller grupper söka sig till och omfamna stigmatiserade handlingar som att lyssna på musik som är stigmatiserad eller att äta mat som har gått förbi sitt bäst-före datum (Nguyen et al., 2013). Förutom detta frivilliga stigma så kan även individer och grupper engagera sig i omvänd stigma, som innebär att den dominanta gruppen tillskrivs egenskaper som skuld och moralisk mindervärdighet (Nguyen et al., 2013). Med andra ord sker omvänd stigma när en stigmatiserad grupp omvänder eller omskapar ett värdesystem som gör den dominanta kulturen till stigmatiserad (Nguyen et al., 2013).

Datan till studien samlades in genom att använda intervjuer, netnografisk analys (genom onlineforum) och deltagande observationer (Nguyen et al., 2013). Det Nguyen et al. (2013) upptäckte var tre dimensioner inom den omvända stigman som var ideologisk omvändning, praktisk omvändning och resurs-omvändning (Nguyen et al., 2013). Det första, ideologisk omvändning innebär att freeganer och dumpstrare förändrar diskursen kring materiell konsumtion till att vara ett slöseri som inte är nödvändigt för människor och att de som är delaktiga i denna konsumtion är "kulturella dårar" som har

blivit lurade av det kapitaliska samhället att konsumtion är bra och nödvändigt (Nguyen et al., 2013, 1879–1880). Den andra dimensionen, praktisk omvändning innebar att i den dominanta kulturen är handlingar såsom köpande, konsumtion och fördrivning centrala för att skapa en identitet (Nguyen et al., 2013). Men freeganer har en annan förståelse av dessa handlingar, för dem är återtagande viktigare än köpande och konsumtion. Med andra ord så försöker marknaden få dem att delta i konsumtionen men istället så får freeganer sin mat, sina kläder etc. från dumpstring och försöker därmed återanvända mer än de konsumerar (Nguyen et al., 2013, 1880). Det anses även viktigt att undvika onödig lyx enligt deras upptäckter, i studien tar de upp exempel på hur en individ inte har haft en TV på tio år för personen ansåg det inte nödvändigt och valde därför att ge bort den till en annan som skulle ha större användning av den (Nguyen et al., 2013). Det syns även under själva akten av att dumpstra då det anses som god sed att dela med sig av det man hittar till andra som är närvarande eller som har behov av det som hittas (Nguyen et al., 2013). Slutligen den sista dimensionen av den omvända stigman är resurs-omvändning som innebär att man ändrar statusen på bortkastade föremål som ofta ses som skräp som inte längre har något värde till något som faktiskt fortfarande kan användas (Nguyen et al., 2013, 1881). Freeganer väljer att inte använda ord såsom skräp utan kallar det istället för återhämtade varor, räddade varor eller befriade varor (Nguyen et al., 2013). Dessa tre dimensioner är det som resulterar i en omvänd stigmatisering mot mainstream-kulturen och konsumtionssamhället (Nguyen et al., 2013, 1882).

Den sista studien, "Waving the banana at capitalism" valdes för att få en tydlig bakgrund på området. Den är utförd på Berkeley i Kalifornien så även den har ett amerikanskt perspektiv. Det är en studie skriven av Barnard (2011) som analyserar freeganism och dumpster diving-communityn med hjälp av "new social movement" och Goffmans dramaturgiska teorier (Barnard, 2011, s. 419). Likt de tidigare nämnda studierna identifierar Barnard (2011, s. 421) freeganism som en antikapitalistisk ideologi som har som mål att minska det individuella ekologiska fotavtrycket som lämnas när individer engagerar sig i ett konsumtionssamhälle. Det denna studien fokuserar mest på är hur "new social movement" (NSM) kan förklara postmoderna och postindustriella fenomen som exempelvis dumpster diving. Inom freeganism anser Barnard (Barnard, 2011) att det ligger ett stort fokus på kollektiv och personlig identitet och hur den uttrycks. I artikeln refererar Barnard till tidigare studier gjorda om dumpstring och hur många av

dessa studier framställer det som att freeganer avstår helt från kapitalism, men det Barnard visar är att de flesta som beskriver sig själva som freeganer inte gör det helt utan avstår bara delvis från kapitalism och dumpstring är den mest centrala delen i deras avstånd mot det kapitalistiska samhället.

Det artikeln gör är att den jämför de guidade turerna som freeganer gör med människors nyfikna på området med Goffmans teorier om social dramaturgi (Barnard, 2011). När det gäller NSM så är den fokuserad på icke-våldsamma, blickfångande och okonventionella metoder. När det kommer till freeganism så är dumpstring just en sådan metod (Barnard, 2011, s. 423). En viktig del i studien är just att freeganer inte helt avstår från det kapitalistiska samhället. Ofta blir det att de måste jobba på något sätt för att kunna betala för boende och vissa produkter som är nödvändiga går inte att hitta genom dumpstring, men det viktigaste för dem blir att undvika att delta i kapitalismen så mycket som möjligt (Barnard, 2011, s. 438).

2. Teoretiskt ramverk

Målet med de utvalda teorierna är att presentera de olika normativa faktorerna som påverkar dumpstrare att utföra sitt dumpstrande och hur de påverkas av lagen och se hur lag och samhälle i detta fall samspelar med varandra.

2.1 *The gap problem*

The gap problem är en modell som beskriver relationen mellan rätt och samhälle. Den bygger på fyra grundkomponenter som är: rättsliga normer i form av kodifierad statsrätt (law in books), rättslig praktik (law in action), sociala normer ("social förändring") och social praktik ("levande rätt") (Friis & Åström, 2020, s. 109). Det modellen använder sig av är dessa fyra perspektiv och de tolv olika relationerna de har med varandra. Dessa fyra perspektiv kan i sin tur delas upp till två kategorier, *börat* och *varat* (Baier et al., 2018, s. 14). *Börat* omfattar "law in books" som beskriver vilka lagar som finns i ett land. Det omfattar även de "sociala normerna" som samhället *bör* följa i det vardagliga livet. *Varat* handlar då om hur det faktiskt fungerar i praktiken. Där *varat* för rätten är "law in action" som innefattar de lagar som appliceras av rättsväsendet som

helhet. Slutligen blir då *varat* för vardagslivet hur samhället överlag agerar, detta kallas för "levande rätt"/social praxis (Baier et al., 2018, s. 14) Därmed kan modellen undersöka olika sorters "gap" mellan dessa perspektiv beroende på vilket fokus studien har (Friis & Åström, 2020, s. 109). I praktiken domineras forskningen ofta av två perspektiv på "the gap problem", det ena perspektivet är relationen mellan statsrättens regler och det andra de regler människor faktiskt följer i sin vardag, det vill säga "law in books" och "levande rätt" (Friis & Åström, 2020, s. 109). Det andra perspektivet handlar om relationen mellan vad statens lagar säger och vad de rättsliga institutionerna som ska tillämpa lagarna faktiskt gör, detta är då "law in books" och "law in action" (Friis & Åström, 2020, s. 109). Det beror på om forskaren syftar att använda ett "top-down-perspektiv" eller "bottom-up-perspektiv" på sin studie. Om studien har som syfte att undersöka vilka effekter en lag har på människor i ett samhälle kan ett "top-down-perspektiv" vara användbart och om syftet skulle vara tvärtom, att studiens syfte är att undersöka vad vanliga människor uppfattar som lag och hur de använder denna förståelse i vardagslivet då är det ett "bottom-up-perspektiv" (Friis & Åström, 2020, s. 109–110). Anledningen till att denna klyftan överhuvudtaget existerar är att det finns brister i det statliga rättsväsendet. Det leder till att de två sidorna av klyftan inte överensstämmer. För att detta problem ska kunna lösas så måste klyftan slutas eller reduceras, detta genom att antingen de sociala normerna förändras eller genom att de rättsliga normerna gör det, eller i vissa fall både och (Baier et al., 2018, s. 89). Det finns även en teoretisk och normativ diskussion kvar gällande vad rätten verkligen är, vad samhället vill ha ut av rätten och vad rätten har för kapacitet till att förverkliga det den åsyftar (Baier et al., 2018, s. 90). Eftersom de olika fälten även följer en olikartad logik kan det göra att det inte går att hitta något sätt att sluta klyftan på (Baier et al., 2018, s. 90). Denna teori är vald då den är väldigt passande till ämnet då syftet till studien är att undersöka dumpstrares inställningar till de rättsliga normerna som inte överensstämmer med deras interna normer. Denna studie kommer att ha ett "bottom-up-perspektiv" då denna är mer intresserad av vad dumpstrare tycker än vad rätten och andra myndigheter anser om ämnet (Friis & Åström, 2020, s. 109–110).

2.2 Rättigheter och rättfärdigande

Denna teori av Luc Boltanskis och Laurent Thévenots är väldigt passande för denna studie då den kan användas till att analysera och förklara hur sociala aktörer

rättfärdigar sitt beteende och hur deras krav på rättigheter kan se ut (Boltanski & Thévenots, 2006, s. 347). Kampen för rättigheter kan ses på många olika sätt beroende på vilket perspektiv som forskningen utgår från, i denna studie kommer fokuset ligga på hur sociala aktörer, i detta fall dumpstrare, använder ett rättighets-argument för att nå den sociala förändring de vill åstadkomma. Detta passar väldigt bra in på studiens frågeställning gällande hur dumpstrare rättfärdigar sitt beteende trots att lagen på många sätt pekar mot att det är olagligt. Detta perspektiv handlar om både *börat* och *varat*, som tidigare nämnt i "*the gap problem*" men även sociala praktiker, rättslig och social förändring (Leth-Espensen, 2020, s. 159–160). Det som ligger som grund i teorin är att alla sociala handlingar kräver ett rättfärdigande utifrån ett överordnat allmänintresse eller värde (Leth-Espensen, 2020, s. 162). I den sociala världen finns det inte bara ett av dessa värden utan flera som hela tiden konkurrerar med varandra i olika situationer (Leth-Espensen, 2020, s. 162). Där ett exempel kan vara att om det sker en konflikt på en arbetsplats så kan den kanske lösas genom värderingar som produktivitet och effektivitet men en konflikt på en skola skulle troligtvis ha andra värden som måste uppfyllas för att kunna lösas (Leth-Espensen, 2020, s. 162–163). Dessa värderingar hamnar i en värdeordning som beroende på situationen avgör vilken värdering som är den viktigaste (Leth-Espensen, 2020, s. 162–163). Med denna värdeordning lyckas teorin även övervinna ett vanligt problem inom sociologisk teori gällande aktören kontra struktur. Detta beror på att teorin både handlar om de val som gjorts av vanliga människor i vardagliga situationer och fångar de övergripande och allmänna moraliska dimensioner som strukturerar samhället (Leth-Espensen, 2020, s. 162–163). Det framgår även i deras bok att flera individer kan koordinera sina aktioner utan ett behov av en styrande grupp (Boltanski & Thévenot, 2006, s. 348). Vilket är något som inte finns inom dumpstrings-communityn.

3. Metod

För att kunna studera världens komplexitet krävs det en metodologi som ger verktyg att kunna tolka den (Michelson, 2020, s. 88). Detta eftersom metod inte är ett neutralt verktyg utan är förknippat med hur samhällsvetarna uppfattar sambanden mellan hur den sociala verkligheten är beskaffad och hur den ska utforskas (Bryman, 2008, s. 21).

3.1 Kvantitativ datainsamling

Eftersom frågeställningarna delvis handlar om hur normerna ser ut bland människor som dumpstrar ansågs det att en enkät kan ge verktygen som krävs för att hitta den nödvändiga informationen från relevanta personer (Denscombe, 2016, s. 27). En enkätundersökning ger ofta en bred och omfattande bild över situationen, men även kan ge en relativt detaljerad granskning över specifika områden, därför ansågs det vara en bra metod för undersökningen (Denscombe, 2016, s. 28). Tolkningar och resultat baseras mer på uppmätta kvantiteter än på intryck och dessa kvantiteters autenticitet kan även kontrolleras av andra som kan få liknande resultat om studien genomförs igen (Denscombe, 2016, s. 379). Som distributionsteknik valdes via internet och i studien användes Google forms som plats för frågeformuläret då det både är ett säkert och gratis verktyg som gör den finansiellt möjligt och även lätt att administrera då datan kommer in direkt när korrespondenterna har skickat in sina svar (Bryman, 2008, s. 228). Via Google surveys går det även att sammanställa all data i själva programmet vilket sparar tid jämfört med enkäter på papper på grund av att manuell sammanställning inte krävs för att kunna genomföra en analys på den insamlade datan (Mallén, 2017, s. 25). Det finns några nackdelar med så pass stort fokus på enkäter som studien har haft, ett av dessa problem är att respondenterna till enkäten inte kan frågas om följdfrågor om det är någon punkt som uppfattas som särskilt intressant. Det går även inte att förtydliga frågorna om någon av respondenterna inte förstår dem. Detta undviks genom att ha tydliga frågor (Bryman, 2008, s. 229). Tidigare nämnda problem är något underlättat av att enkäten lades upp i olika Facebookgrupper och korrespondenterna hade möjligheten att ställa en fråga privat eller i kommentarsfältet. En annan nackdel är att det inte går att ställa uppföljningsfrågor till dem svar studien fått in som varit av extra intresse där uppföljning kunde lett till en djupare kunskap och en större nyans än vad som är möjligt genom text (Bryman, 2008, s. 229). Studier med endast enkäter som metod har även en svaghet i att det inte går att ställa alltför många eller alltför avancerade frågor då det kan leda till att frågan eller hela enkäten inte blir besvarad och leder då till ett ännu större bortfall än vad som redan präglar många enkäter (Bryman, 2008, s. 230). Även under analysen kan det ske problem, då även om datan kan tolkas som mer "vetenskaplig" (Denscombe, 2016, s. 379) så är det ändå en människa som ska tolka datan och då kan forskaren lägga in sin egen värdering och på så sätt subtilt påverka forskningen (Denscombe, 2016, s. 380).

3.2 Urval

För att hitta korrespondenter, det vill säga människor som dumpstrar i Sverige, användes ett selektivt urval då studien endast är inriktad på hur individerna inom den gruppen ser på normerna inom gruppen och hur de ska agera när de dumpstrar. Detta har dock lett till att antalet undersökningspersoner blivit relativt litet men troligtvis ändå lämpligt för ändamålet (May, 2013, s. 125). Detta urval gjordes genom att skriva inlägg i tre olika svenska Facebookgrupper som fokuserar på dumpstring. Två av dessa grupper var lokala grupper för större städer och den sista var en generell grupp som handlade mer om dumpstring i hela Sverige. I och med att just de valda grupperna bara handlar om dumpstring och de som deltar i dessa grupper är intresserade av det så anses validiteten vara hög, vilket innebär att det studien syftar att undersöka är det som undersöks (Bryman, 2008, s. 163). Den största fördelen med att använda Facebook som grund för undersökningen är att grupperna fungerar som en kategorisering av människor där de delas in i grupper med gemensamma intressen som gör det lätt att hitta en annars liten grupp med ett intresse som i lagens namn inte helt är tillåtet (Denscombe, 2016, s. 41). Eftersom det finns en legal gråzon gällande dumpstring, om det är lagligt eller inte, är det dock ändå tänkbart att det finns ett större bortfall från individer som inte känner sig bekväma med att "erkänna" att de gör något som kan tolkas som illegalt (Mallén, 2017, s. 26).

3.3 Enkätens utformning

Själva enkäten är uppdelad genom att den börjar med klassifikationsfrågor där deltagarna ombads svara på frågor som visar demografisk information som exempelvis, ålder, kön och huvudsysselsättning. Detta gjordes för att inte äventyra möjligheterna att analysera svaren utifrån förklaringsvariablerna. Exempelvis skriver Tim May (2013, s. 133) att ålder är starkt förbunden med vissa åsikter. Även om detta kan avskräcka vissa människor från att delta så ansågs det vara det bästa upplägget. Efter dessa frågor kommer en del faktafrågor gällande korrespondenternas beteende inom dumpstring som exempelvis hur ofta de dumpstrar eller på vilken tid av dygnet som de gör det (May, 2013, s. 135). Då många av frågorna i enkäten är slutna så bestämdes det att de ska ha

ett vertikalt format då detta till skillnad från horisontell format undviker förvirring om vilken box som besvaras (Bryman, 2008, s. 234).

Efter den första gruppen av frågor kommer det åsiktsfrågor där deltagarna får ge sina egna åsikter gällande normer inom dumpstring. Dessa frågor har en kombination av öppna och slutna frågor. Där vissa frågor ber deltagarna att utveckla ett tidigare svar om det fallit inom en specifik kategori. Det ger en sorts följdfråga trots att enkäten är över internet och det inte finns möjlighet att ställa riktiga följdfrågor (May, 2013, s. 136). Själva frågorna har formulerats på ett sådant sätt att de inte ska vara alltför vaga och de har även formuleras på ett enkelt språk för att undvika otydligheter (May, 2013, s. 138–139). I och med att Facebookgrupperna som dessa frågor publicerades i handlar om dumpstring så anses det att deltagarna har kunskap om dumpstring och om vissa termer inom ämnet, vilket gör att det inte behövdes tydliggörande förklaringar i enkätfrågorna (May, 2013, s. 140). Allt detta ska förhoppningsvis göra studien reliabel och om en liknande studie skulle genomföras så bör svaren vara liknande de som denna studien har uppnått (Bryman, 2008, s. 161). Frågorna kommer även vara skrivna på både svenska och engelska. Detta för att engelska används relativt flitigt i de utvalda Facebookgrupperna.

Innan enkäten lades ut i grupperna kontaktades administratörerna för dessa grupper, som fungerade som en slags grindvakt som antingen kunde öppna dörren för forskningen eller stänga den (Denscombe, 2016, s. 132). Efter att ha förklarat studiens syfte och vad datan skulle användas till så gav de sin tillåtelse att dela enkäten i dessa grupper.

Det har funnits en orolighet gällande enkäter om att en av anledningarna till en låg svarsfrekvens när man använder webbaserade enkätundersökningar är att många människor känner sig illa till mods vid användningen av datorer eller inte har tillgång till internet. Detta har dock med tiden ändrats och nu är den oron obefogad (Denscombe, 2016, s. 53). Det är otydligt om vad som räknas som en bra svarsfrekvens gällande enkäter på internet även om det givetvis är bättre desto fler människor som svarar. En av anledningarna till denna studiens låga svarsfrekvens är att länken lades ut till enkäten en gång i varje Facebookgrupp och det är då rimligt att tro att inlägget har haft

en stor möjlighet att "försvinna i flödet" hos majoriteten av medlemmarna i gruppen (Denscombe, 2016, s. 53–54).

3.4 Etik

Studien har uppfyllt de fyra stora kraven som finns inom svensk forskning. Där det första kravet är att den som utför studien skall informera de personer som är direkt inblandade i forskningen att deras deltagande är frivilligt och att de har rätt att hoppa av om de vill det (Bryman, 2008, s. 131). Det andra kravet handlar om att deltagarna själva har fått bestämma om de vill vara delaktiga i studien. Eftersom det var en enkät som deltagarna i Facebook-grupperna fick fylla i så anses det kravet vara uppfyllt (Bryman, 2008, s. 132). Det tredje kravet rör deltagarnas konfidentialitet och att ingen som deltar ska kunnas identifieras från de uppgifter som de delar med sig av. Studien har inte så mycket personlig data insamlad och all data är anonymiserad (Bryman, 2008, s. 132). Det sista kravet gäller att den insamlade datan inte används till något annat än studien som datan samlades in till (Bryman, 2008, s. 132). I vissa fall dumpstrar människor för att underlätta vardagsekonomin genom att spendera mindre pengar på mat och att använda sig av den mat som butikerna kastar bort. Det går att tolka dessa människor som att de är i en utsatt position och då kan det vara känsligt att forska om dem då det kan ses som att forskaren utnyttjar dessa människor. I denna studien har dock deltagande varit frivilligt och därmed bör de etiska kraven vara uppfyllda i studien. (Mallén, 2017, s. 98). Något värt att nämna är att studiens utgångspunkt i rättssociologi och kriminologi kan vara dömande i sig då respondenterna kan tolka det som att den som skrivit frågorna har en förutfattad mening om att dumpstring är olagligt. Dock är inte syftet med studien att döma någon för deras val eller att fastställa om dumpstring är lagligt eller ej.

4. Resultat

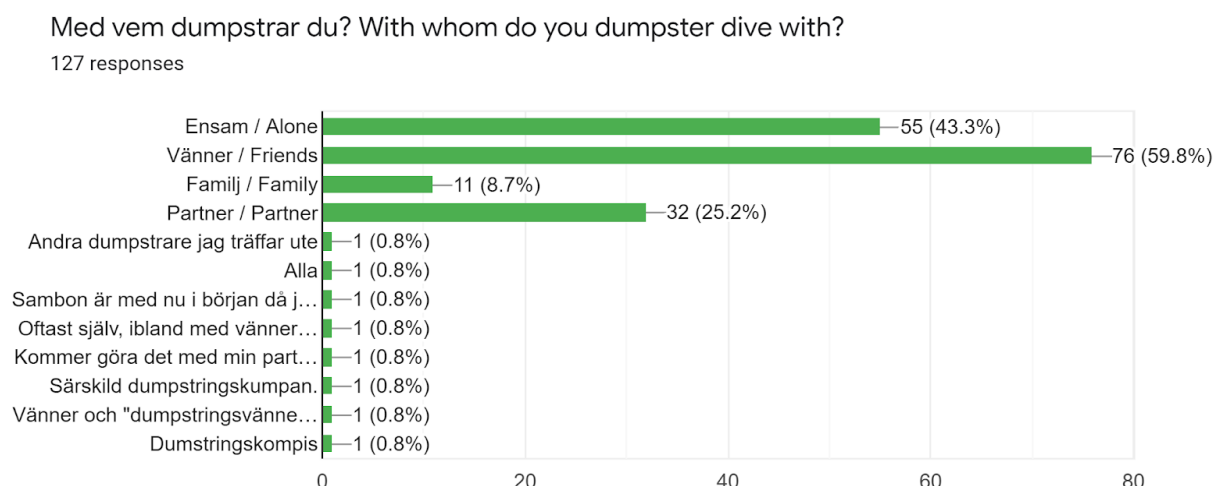
Nedan följer en sammanställning av den insamlade datan från enkäterna. Resultatet kommer presenteras i två kategorier, där den första är generella bakgrundsfrågor om respondenterna och den andra kategorin är mer djupgående frågor och relaterade till

deras inställning till dumpstring och de informella normerna som finns enligt dem själva.

4.1 Bakgrundsfrågor

Av de 127 respondenterna som svarade på enkäten så var åldersspannet mellan 18 till 66 år. Det måste nämnas att deltagarna fick skriva in sina egna åldrar, vilket gjorde att det inte gick att klistra in det diagrammet då det var alldeles för stor. Där 58 deltagare (45 %) av deltagarna var mellan åldrarna 18 till 30 år. 37 deltagare (29%) är mellan 31 till 40 år. Deltagare mellan 41 till 50 år var totalt 21 deltagare (16 %). När det gäller gruppen ålder 51 år och över så bestod den av 11 deltagare (8 %). Det är tydligt att en stor del av dem som dumpstrar är relativt unga människor (18–30) men det finns trots detta en relativt stor del av respondenterna som är äldre än det som är engagerade i dumpstringen.

Av respondenterna så är 84 personer kvinnor (66,1%). De som identifierar sig som män är 38 stycken (29,9%), icke binära utgör 3 personer (2,4%) och 2 deltagare (1,6%) valde att inte svara. Majoriteten jobbar som huvudsaklig sysselsättning, det är 70 deltagare (55,1%), 26 (20,5%) av deltagarna är studenter, 19 (15%) söker arbete, 10 (7,9%) av deltagarna gör annat och 2 (1,6%) föredrog att inte svara.

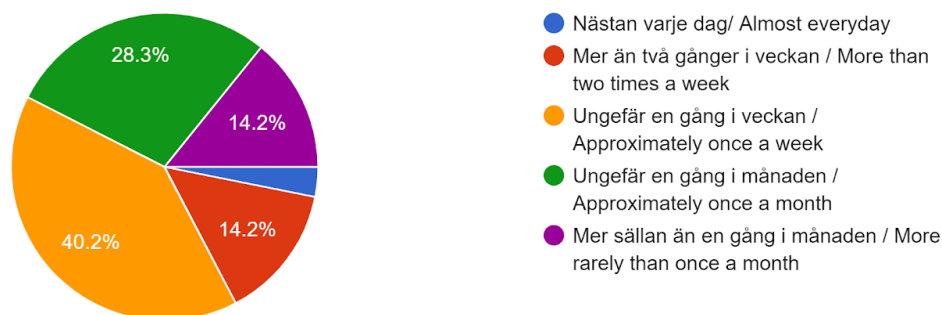
På frågan om vem de dumpstrar med kunde respondenterna välja flera alternativ och även skriva in sina egna svar om det fanns något som missades eller som respondenterna ville förmedla. I den insamlade datan går det att se att det ofta är något

människor gör ensamma eller med någon i deras personliga cirkel. Det finns några inskrivna svar rörande speciella "dumpstringkumpaner" som de genomför detta med. Nästa bakgrundsfråga rörde vad de brukade ta med sig hem efter deras turer och för att sammanfatta det kort så rör det sig helt enkelt om olika matprodukter i första hand såsom, frukt, grönsaker, kött etc. Det som finns och kan användas av dumpstraren är oftast det som tas med.

Rörande vid vilken tid på dygnet som respondenterna dumpstrade så svarade majoriteten att det skedde på kvällen, framförallt efter att butiken som de skulle besöka hade stängt och personalen hade gått hem. Tidsmässigt så låg detta ofta runt klockan 22 till 01 men det fanns även variation på detta. Vissa respondenter svarade så tidigt som klockan 18 och vissa så sent som 03.

Den avslutande bakgrundsfrågan rörde sig om hur ofta de dumpstrar vilket redovisas i nedanstående diagram.

Hur ofta dumpstrar du? / How often do you dumpster dive?
127 responses

Uppdelningen här löd som så att 51 personer dumpstrade ungefär en gång i veckan, 36 personer dumpstrade ungefär en gång i månaden, 18 personer dumpstrade ungefär mer än två gånger i veckan, 18 personer dumpstrade ungefär mer sällan än en gång i månaden och 4 (3,1%) dumpstrade nästan varje dag.

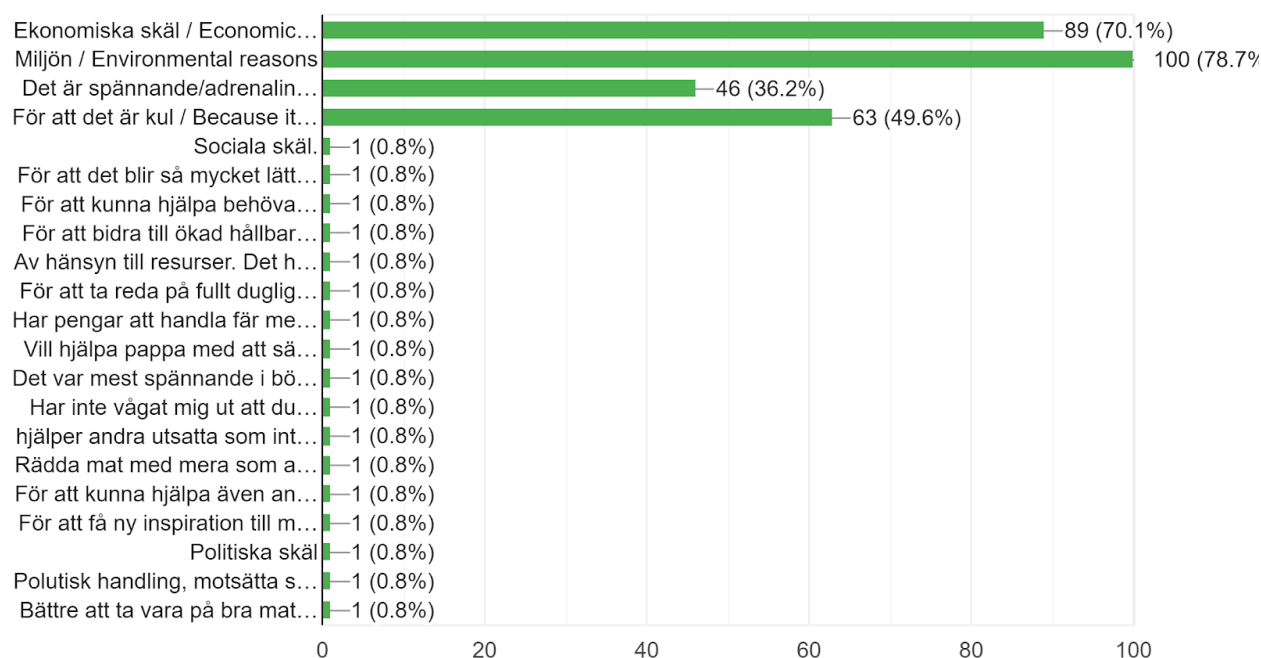
4.2 Djupgående frågor

Här presenteras nästa del av frågorna som ska hjälpa studien få en förståelse för hur de interna normerna bland dumpstrare ser ut och hur de själva ställer sig till frågan gällande dumpstrings legalitet.

Varför dumpstrar du? / Why do you dumpster dive?

Varför dumpstrar du? / Why do you dumpster dive?

127 responses

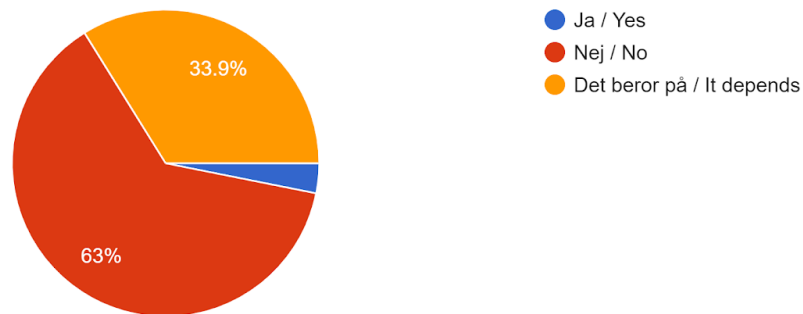

Till den här frågan gick det att kryssa i flera alternativ och även skriva in ett eget svar om det var någon anledning som inte fanns som ett alternativ. Av de insamlade svaren är det tydligt att många är medvetna om överproduktionen som sker i Sverige (Naturskyddsföreningen, 2019) och vill hjälpa till med att minska denna problematik genom att undvika onödig konsumtion. Det framgår även att många ser det som en hjälp med vardagsekonomin då de inte behöver betala för maten som de tar med sig hem efter en dumpstrings-tur. Men även en stor del av respondenterna uppger att de finner det kul eller spännande att göra dumpstra.

Betraktar du dumpstring som en olaglig aktivitet? / Do you consider dumpstering as an illegal activity?

Betraktar du dumpstring som en olaglig aktivitet? / Do you consider dumpstering as an illegal activity?

127 responses

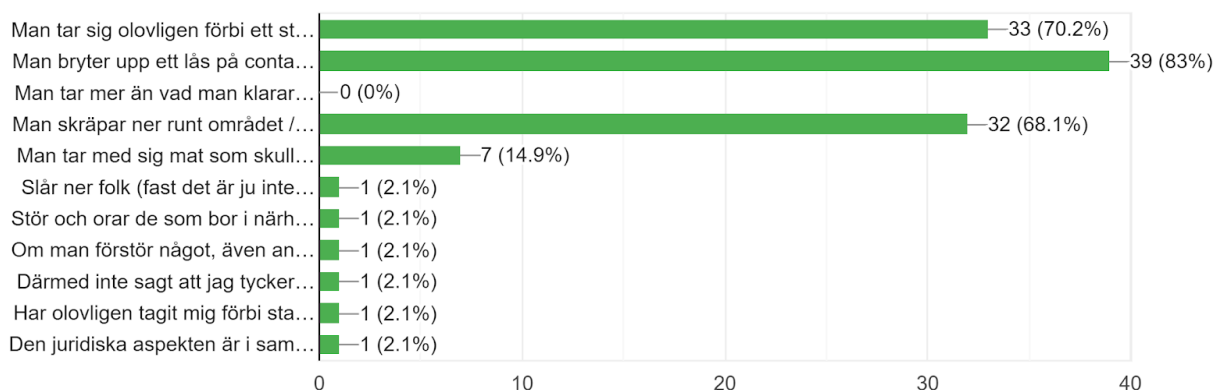

På den här frågan svarade en stor majoritet, hela 80 personer att dem som svarade inte ansåg att dumpstring kunde ses som en illegal handling. 43 personer ansåg att det beror på omständigheterna gällande dumpstringen. En liten minoritet på 4 personer (3,1%) ansåg att det faktiskt är olagligt. Om respondenterna svarade nej eller att det beror på så blev de skickade till en följdfråga som följer som nedan;

Dumpstring kan ses som olagligt om... / Dumpstering could be seen as illegal if...

Dumpstring kan ses som olagligt om... / Dumpstering could be seen as illegal if...

47 responses

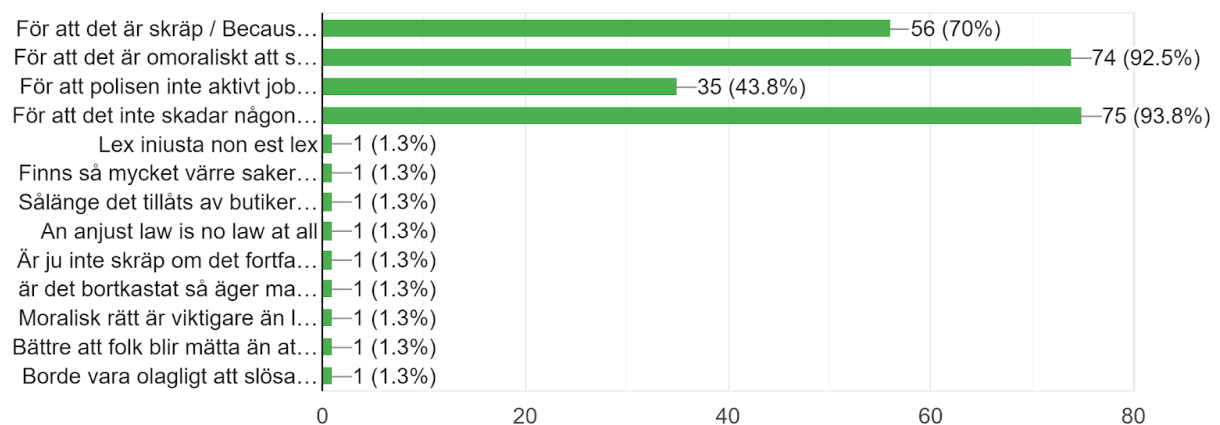
I denna frågan gick det att skriva in egna svar utöver de fem alternativen som fanns som givna alternativ innan. Nästan alla som svarade på frågan var överens om att det inte kan anses lagligt ifall man bryter upp ett lås på containern för att komma åt innehållet. Även att olovligen ta sig in på mark som är avspärrad med hjälp av staket var det många som instämde med. Färre var det dock som ansåg att nedskräpning var olagligt i detta

fall. Det är även tydligt att de flesta inte ansåg det som stöld om man tar med sig mat från en container som skulle användas till exempelvis fjärrvärme eller dylikt.

Om respondenterna däremot svarade ja på frågan gällande dumpstrings legalitet och att de ansåg att det är en handling som är laglig hänvisades de till följande fråga gällande om varför de anser att dumpstring inte är olagligt.

Varför anser du att dumpstring inte är olagligt? / Why do you consider that dumpster diving is not illegal?

80 responses

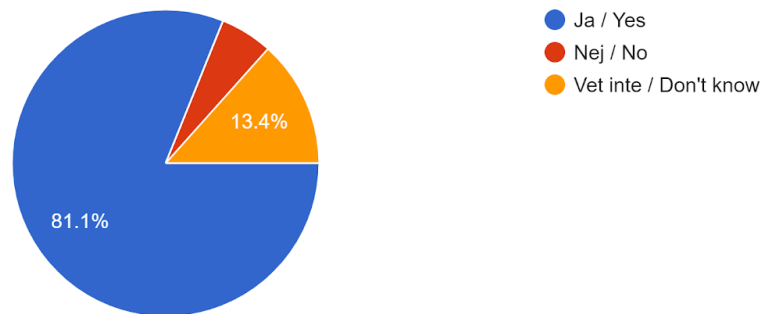
Utifrån detta diagram framgår det främst att det inte ses som ett brott då dumpstrarna anser att den moraliska rätten går före att det skulle räknas som ett brott. Även att de anser att det är ett offerlöst brott som inte skadar någon. En stor del (70%) svarade även att det är skräp och en mindre andel anmärkte på att då polisen inte gör något aktivt emot dumpster diving så är det "tillåtet".

Nästa fråga gällde respondenternas uppfattning om det fanns normer som dumpsterdivare bör följa och om så, vad är det för normer.

Anser du att det finns informella normer (oskrivna regler) inom dumpsterdiving community? / Do you think that there are informal norms (unwritten rules) within the dumpster diving community?

Anser du att det finns informella normer (oskrivna regler) inom dumpstring? / Do you think that there are informal norms (unwritten rules) within the dumpster diving community?

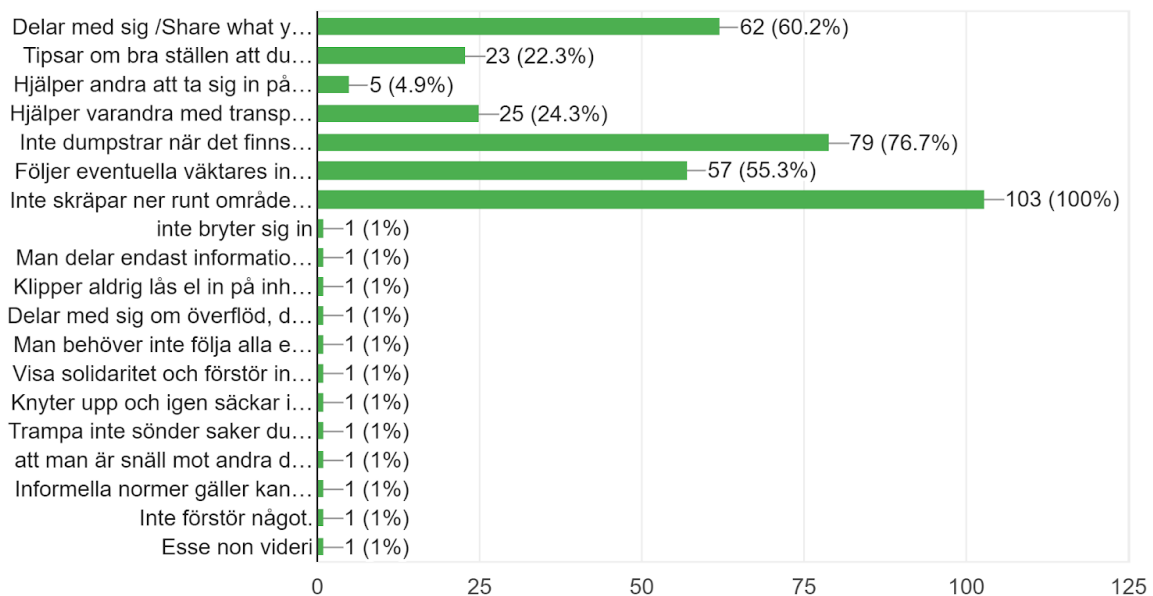
127 responses

Här framkommer det att de flesta som svarade (103 personer) ansåg att det finns normer som dumpstrare bör följa. Några är osäkra på om det finns eller inte, det kan bero på en osäkerhet kring vad en informell norm eller en oskriven regel skulle kunna innebära i praktiken, de bestod av 17 personer. Slutligen fanns det även en liten grupp som ansåg att det inte fanns, denna gruppen var endast 7 personer (5,5%). Om respondenterna svarade "ja" blev de skickade till en följdfråga gällande vad dessa normer är.

Informella normer inom dumpstring är att man... / Informal norms within dumpster diving/dumpstering is that you...

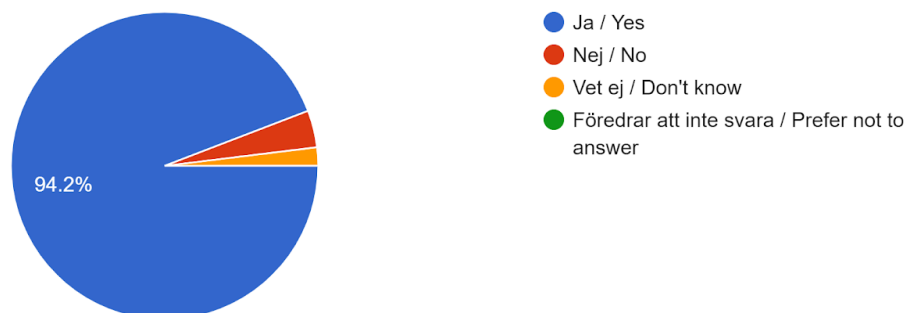
103 responses

Utifrån den här tabellen framgår det att alla som svarade höll med om att det absolut viktigaste när det kommer till dumpstring är att inte skräpa ner när dumpstringen sker. Det framgår även att många anser att det inte är okej att dumpstra när butikspersonalen fortfarande är närvarande. Något mindre respondenter anser de flesta att om en konfrontation med väktare/polis sker så ska man följa deras instruktioner och även att det är viktigt att dela med sig av det som hittas på turen. En minoritet anser även att det är viktigt att ge andra dumpstrare tips om bra platser och eventuellt hjälper till med transport till och från området dumpstringen ska ske på.

Är informella regler något man bör/måste ta hänsyn till när man dumpstrar? / Are informal rules something that you have to take into account while dumpstring?

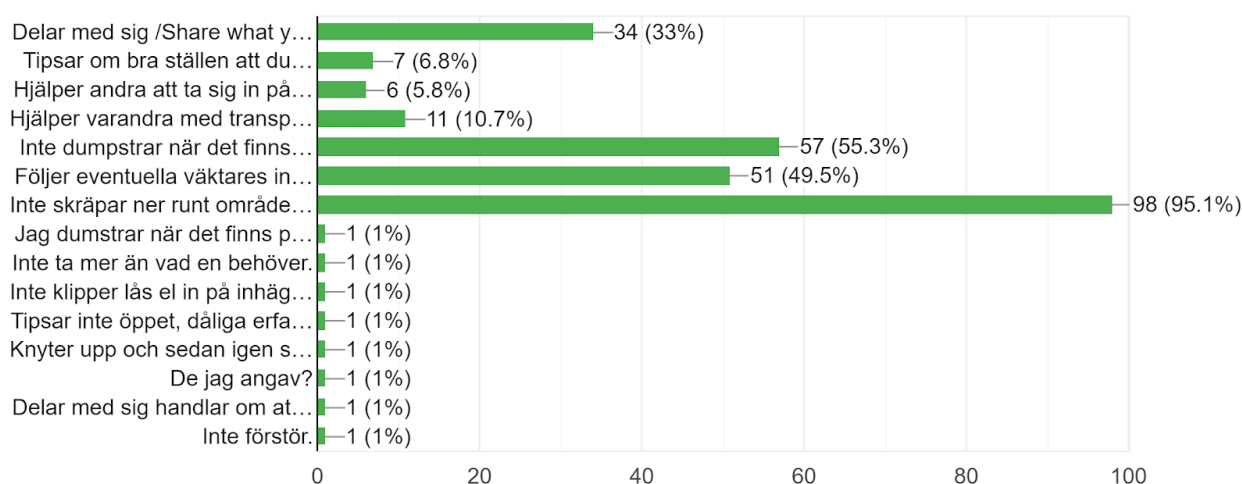
103 responses

Utifrån detta diagrammet är det även tydligt att en stor majoritet anser att dessa normer är viktiga att grunda sitt beteende i när de eller någon annan dumpstrar. Om respondenterna svarade ja på den ovanstående frågan fick de även en kontrollfråga baserad frågan tidigare om vilka dessa normer var.

Om ja, vilka informella normer bör/måste man ta hänsyn till? / If yes, which informal norms should you/do you have to follow?

103 responses

I denna tabellen är det liknande svar som i den första frågan gällande vilka normer som fanns men i den här ligger fokuset mer på vilka normer som är de viktigaste. Den visar även att deltagarna har läst igenom frågorna och svarat ungefär samma.

5. Analys

I detta kapitel kommer den insamlade datan om dumpstrares inställningar till dumpstrings legala ställning och deras egna uppfattningar om de interna normer som finns inom gruppen dumpstrare att analyseras med hjälp av de valda teorierna. Genom *the gap problem* kommer diskrepansen mellan dumpstrares normer och de rättsliga normerna analyseras och med Boltanskis och Thévonots teori om rättfärdigande kommer dumpstrares rättfärdigande av deras handlingar analyseras.

På frågan om varför respondenterna dumpstrar så är den största angivna anledningen att de gör det av miljöskäl. Det är då tydligt att många som dumpstrar vill få en förbättring på matsvinnet som sker. Denna kampen för en social förändring från den nuvarande sociala praxisen kan kopplas till de fyra dimensionerna gällande *gap-problem*. Utifrån detta perspektiv kan det handla om både *börat* och *varat*. De dimensioner som framkommer här är den levande rätten (Baier et al., 2018, s. 16), som visar att äta mat som är upphittad/räddad från dumpster diving har ett stigma över sig

(Nguyen et al., 2013, s. 1883). Den andra dimensionen är den sociala förändring (Baier et al., 2018, s. 16) dumpstrare vill genomföra. De anser att det inte bör slängas så mycket, fortfarande användbar mat. Genom att maten tas till vara på ett ansvarsfullt sätt och reducera en ökad produktion. Det sker genom att undvika att handla mat utan istället dumpstra mer och bara köpa de saker som inte går att hitta. Det andra stora skälet till varför respondenterna valde att dumpstra innefattar både den personliga ekonomin, men även andras ekonomi. I de individuella svaren som skickades in framkommer det att några individer delar med sig av maten de samlar in och ger till personer som inte har råd med mat för dagen eller som har det stramt med resurser. Ett exempel från den insamlade datan var en person som ville hjälpa sin pappa med hans ekonomi då han inte fick A-kassa. Även här framkommer det att dumpstrarna står emot det nuvarande *varat* då de vill se till att ingen ska behöva gå hungrig medan matbutikerna slänger mat som fortfarande är ätbar. I ett välfungerande samhälle *bör* inte individer behöva gå utan mat, speciellt inte när det finns resurser bara att en stor del av det kastas bort.

Det framkommer även att ungefär hälften av respondenterna finner att det är en rolig/spännande att dumpstra. Det är inte ett ovanligt fenomen att människor finner en viss spänning med att utföra en normbrytande/illegal handling. I en studie av Claire Nee et al. (2020) framkommer det att själva spänningen är det som får många förstagångsförbrytare att ta klivet från att vara tveksam till att dyka in i det. Hon poängterar även att det är belöningen som kommer efter handlingen som är avgörande för ett fortsättande av det normbrytande beteendet. Att ta klivet till att börja dumpstra kan även underlättas av att ingen i skrivande stund har blivit straffad för handlingen i Sverige. Det är tydligt att rättens effekter mot dumpstring är låga och detta kan även vara för att den existerande normkulturen som finns inom gruppen dumpstrare är annorlunda och således inte uppfattas som legitim (Baier et al., 2018, s. 40–41).

När det kommer till hur dumpstrare ställer sig till frågan om dumpstring är lagligt eller olagligt framkom det tydligt att en majoritet (63%) ansåg att det inte var olagligt att dumpstra och en mindre del (33,9%) ansåg att det beror på. En liten del av de tillfrågade ansåg att dumpstring är olagligt. Det är dock mycket möjligt att som Ann Lundgren som tidigare nämnts vara av åsikten att dumpstring faktiskt är olagligt (Engstrand, 2019). Det är otydligt vad dem rättsliga normerna faktiskt är då det inte kommit upp till

rättegång. Trots detta finns det ändå ett intresse att undersöka de möjliga rättsliga normerna och den sociala praxis som finns bland gruppen dumpstrare (Baier et al., 2018, s. 89).

Som följdfråga till den gruppen som svarade att "det beror på" fanns det tre punkter som fick flest röster för huruvida dumpstring kan ses som en olaglig handling. Den första var att en person tar sig olovligen förbi ett staket eller tar sig in på en inhägnad plats. Den andra var att personen som dumpstrar bryter upp det potentiella låset på containern för att komma in i den, och den sista var att personen som dumpstrar skräpar ner runt containern. Det är rimligt att tolka dessa individer som att de uppfattar lagen som rimlig och legitim i dessa specifika fall (Baier et al., 2018, s. 74).

På den andra följdfrågan som var riktad till de som ansåg att dumpstring inte är olagligt framkom det att de två största anledningarna till att de inte anser att dumpstring är en illegal handling är att de inte tycker att det skadar någon och att det är omoraliskt av affärerna att slänga så pass mycket mat som de gör. Just när det gäller punkten att de anser det som omoraliskt att kasta så pass mycket mat går det att tolka som en omdefinition av deras agerande (Leth-Espensen, 2020, s. 165). När vissa kan se det som stöld eller egenmäktigt förfarande omdefinieras det istället till att de räddar maten från att slösas och även i vissa fall omdistribuerar maten till andra mer behövande. Vilket är likt fynden från den tidigare forskningen gällande dumpstrares användning av omvänd stigmatisering (Nguyen et al., 2013, s. 1880). Genom att tolka detta genom *the gap problem* finns det en tydlig skillnad mellan de rättsliga normerna och deras *varat* med dumpstrares *varat* men även deras *börat*. Det finns tolkningsutrymme i lagen att uppfatta dumpstring som en olaglig handling men trots det så uppfattar denna delen av dumpstrare lagen som icke-legitim. Att dumpstrarna uppfattar lagar som illegitim kan underlätta för dem att genomföra sin dumpstring (Baier et al., 2018, s. 74–75).

Forskningen talar om en *tipping point* där riskerna för att begå det potentiella brottet övervägs av de potentiella vinsterna (Baier et al., 2018, s. 75). I detta fallet blir vinsterna en förbättrad ekonomi då de slipper betala för maten och ett minskat klimatavtryck då de inte bidrar till nyproduktion. Konsekvenserna av att bli arresterad av polisen under en potentiell dumpstrings-tur är inte höga heller då det sällan leder till fällande dom. Det finns inget predikat från högre instans som dömer någon för dumpstring och det är även inget som polisen aktivt jobbar mot (Engstrand, 2019, Karlström, 2011). Detta kan

tolkas som att det förmodade rättsliga normerna och deras *varat* inte är anpassat för att åtala människor som dumpstrar. Så även om det finns rättsliga lagar som kan användas för att potentiellt få en fällande dom mot någon som dumpstrar så är dem lagarna som kan anpassas till just dumpstring obsoleta då de inte tillämpas till området (Baier et al., 2018, s. 39).

Gällande hur de interna normerna ser ut bland dumpstrare är det tydligt att de följer två teman, där det första är att de bör göra saker som underlättar fortsatt dumpstring på samma ställe och den andra att hjälpa andra dumpstrare eller andra människor. Från den insamlade datan svarade alla av de tillfrågade att som dumpstrare så bör dem inte skräpa ner runt området de dumpstrar på. Detta är för att inte väcka frustration från butikspersonalen. Då butiken kan göra det svårare för framtida dumpstring, något som skadar hela gruppen. Liknande exempel på vikten av att undvika konflikt med butiker är att en stor del (76,7%) tycker att dumpstring ska ske först när butikspersonal har lämnat. Även detta för att säkerställa fortsatt tillgång till platsen. Sen som en respondent poängterade i sitt egna svar så är det skillnad på någon som har dumpstring som hobby/intresse och någon som är hemlös och tvingas överleva på dumpstring vilket kan medföra att deras inställningar till att städa upp efter sig skilja sig åt. När det kommer till att hjälpa sina medmänniskor höll 60% med om att det är viktigt att dela med sig av sina fynd. Här är det upp till tolkning om det handlar om att dela med sig till andra dumpstrare som är på samma ställe eller om det är till människor som inte har tillgång till mat på andra sätt.

6. Slutdiskussion

Sammanfattningsvis har denna uppsats undersökt gruppen dumpstrare och hur deras interna normer ser ut inom gruppen, hur de rättfärdigar sitt dumpstrande. Studien har även diskuterat förhållandet mellan de lagar som kan tänkas bryts när dumpstring begås och hur folk som dumpstrar ser på dem.

När det kommer till deras interna normer så är det tydligt att det i första hand är viktigt att beteendet som sker under dumpstringen inte ska väcka ilska eller irritation hos de som arbetar i butikerna som dumpstringen sker på. Om de lämnar en container trasig

eller skräpar ned runt den så är det mer sannolikt enligt dumpstrare att butikerna kommer sätta in motåtgärder mot dem som således försvårar framtida dumpstring både där och kanske även på andra platser.

Det är även tydligt att många av de som dumpstrar gör det av miljöskäl och det är en av de viktigaste punkterna till att förstå deras rättfärdigande av den potentiellt olagliga handlingen de genomför. Genom att istället formulera det som att de "räddar" maten istället för att kalla det för sopor eller skräp så ger det en känsla av att de kämpar för en ädel kamp mot de stora företagen som producerar mer än vad människor är kapabla att konsumera. Det framkommer även att många dumpstrare delar ut maten till människor som inte har råd att köpa mat eller som har det tufft finansiellt. Då det enligt många respondenter inte skadar butikerna då dumpstrarna är respektfulla mot butikerna och varken skadar containrar, undviker att störa butikspersonalen eller skräpar ner runt eller i containern kan det ses som att dumpstrare står upp för miljöns bästa och sina medmänniskor. Sen skulle det antagligen inte uppfattas som något bra av allmänheten om polisen började prioritera att hindra dumpstring och skulle istället ses som ett slöseri av deras resurser och som att myndigheterna försöker slå ner på människor som är i en redan svår position.

Det finns många möjliga anledningar till att dumpstrare inte ser dumpstring som en olaglig handling. Ett sånt exempel är som tidigare nämnt att det inte skadar någon personligen att några få människor går ut på kvällarna och plockar på sig mat som butiker redan har slängt. Även då rättsväsendet inte prioriterar dumpstring. Det är rimligt att anta att allmänheten överlag inte ser matsvinnet som en positiv sak och ser hellre att maten tas till vara på andra sätt. Såsom att reducera priset på varan, använda frukt som är på väg att bli dålig till smoothies eller att maten doneras till andra som är mer behövande.

Det är ett faktum att mycket av maten som slängs fortfarande är ätbar och inte kommer göra någon sjuk och i många fall bara slängs för att den antingen ser ful ut eller att produkten närmar sig sitt bäst före-datum och blir således svårare att sälja. Då det även handlar om upp till 125 000 ton mat som kastas bort kan det vara värt för butikerna ändrar sin strategi gällande matsvinnet (Naturskyddsföreningen, 2019). Då det är

potentiell vinst som kastas bort.

7. Framtida forskning

Då detta ämne överlag saknar forskning inom Sverige finns det mycket outforskat område för framtida forskare att undersöka. Denna studien har haft som syfte att undersöka just dumpstrares interna normer och hur de rättfärdigar sitt dumpstrande, trots att det är på en legal gråzon. Dock har den här studien inte fokuserat på hur polis, väktare, politiker eller butikspersonal där dumpstring förekommer ser på det. Just dessa fyra grupper skulle kunna vara potentiella infallsvinklar som kan ge intressanta resultat. Likt en av studierna som låg till grund för den tidigare forskning av Thomas (2010) där han går igenom vilka brott som dumpstring möjligen skulle kunna bryta mot och argumenterar med hjälp av liknande fall om dumpstring potentiellt skulle dömas som ett brott eller ej. En liknande studie fast med hjälp av svenska fall och svenskt regelverk skulle kunna göras för att få en annan infallsvinkel.

Även då många av de som dumpstrar inte ser det som en illegal handling, framförallt när det kommer till om det verkligen kan räknas som stöld. Det skulle det kunna vara intressant att jämföra hur dumpstrares attityder kan skiljas mot människor utanför dumpstring-communityn när det gäller brott som stöld och snatteri då även dumpstring kan liknas till de brotten. Det kan även finnas intresse av att undersöka allmänhetens inställningar till legaliteten rörande dumpstring och om det borde vara lagligt eller ej.

Referenslista

Tryckta referenser

Baier, M., Nafstad, I. and Svensson, M. (2018) *Om rättssociologi: en introduktion*. Lund: Studentlitteratur AB.

Barnard, A. V. (2016). *Freegans: Diving into the Wealth of Food Waste in America*. University of Minnesota Press.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2: a uppl. Stockholm: Liber.

Boltanski, L & Thévenot, L. (2006). *On justification: economies of worth*. Princeton: Princeton University Press.

Denscombe, M. (2016) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Jakobsson, A. (2015) *Svinnlandet: min resa genom en värld av slöseri - och hur den gav mig ett liv i överflöd*. Göteborg: Offside press

Mallén, A. (2017). *Kriminologiska metoder och internet*. Stockholm: Liber

May, T (2013). *Samhällsvetenskaplig forskning*. 2.uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Friis, E & Åström, K. (2020). The Gap Problem. I Schoultz, I., and Nafstad, I. (Red.), *Om rättssociologisk tillämpning* (s. 107–121). Studentlitteratur AB.

Leth-Espensen, M. (2020). Rättigheter och rättfärdigande. I Schoultz, I., and Nafstad, I. (Red.), *Om rättssociologisk tillämpning* (s. 159–169). Studentlitteratur AB.

Michelson, S. (2020). Att Göra En Fallstudie. I Schoultz, I., and Nafstad, I. (Red.), *Om rättssociologisk tillämpning* (s. 87–103). Studentlitteratur AB.

Elektroniska referenser

Barnard, A. V. (2011). 'Waving the banana' at capitalism: Political theater and social movement strategy among New York's 'freegan' dumpster divers. *Ethnography*, 12(4), ss. 419–444. DOI: 10.1177/1466138110392453

Engstrand, S. (2019, 12 april). *Juristen om "dumpstring": "Det är olagligt"*. SVT Nyheter. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/hor-vad-som-galler-vad-far-man-egentligen-ta>

Karlström, Y. (2011, 4 Juli). *Lagligt eller olagligt? Så säger polisen*. Arbetarbladet. <https://www.arbetarbladet.se/artikel/lagligt-eller-olagligt-sa-sager-polisen>

Marco Otte, Zarah Vernham, Jean-Louis Van Gelder, Claire Nee, Amy Meenaghan. *Expertise, Emotion and Specialization in the Development of Persistent Burglary*. *The British Journal of Criminology*, 2020; DOI: [10.1093/bjc/azz078](https://doi.org/10.1093/bjc/azz078)

Nguyen, H. P., Chen, S. and Mukherjee, S. (2014). *Reverse Stigma in the Freegan Community*". *Journal of Business Research* 67, no. 9 (September 1, 2014): 1877-84. DOI: 10.1016/j.jbusres.2013.12.001.

Otto, N. (2019) *Skräp eller mat?* Naturskyddsföreningen. <https://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/skrap-eller-mat>

Thomas, S. (2010). *Do Freegans Commit Theft?* *Legal studies*, 30(1), 98-125. DOI: 10.1111/j.1748-121X.2009.00142.x

Walgrave, Stefaan & Rucht, Dieter & Aelst, Peter. (2010). *New Activists or Old Leftists?: The Demographics of Protesters*. Minnesota Scholarship Online. DOI: 10.5749/minnesota/9780816650958.003.0005

Rättsliga referenser

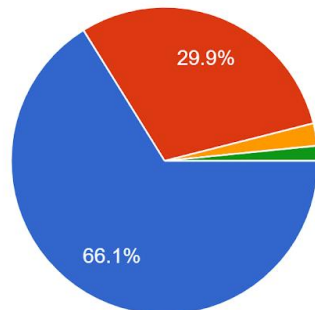
SFS 1962:700. *Brottsbalken (BrB)*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1998:808. *Miljöbalken*. Stockholm: Miljödepartementet

Bilaga Enkät Svar

Vad identifierar du dig som? // What do you identify as?

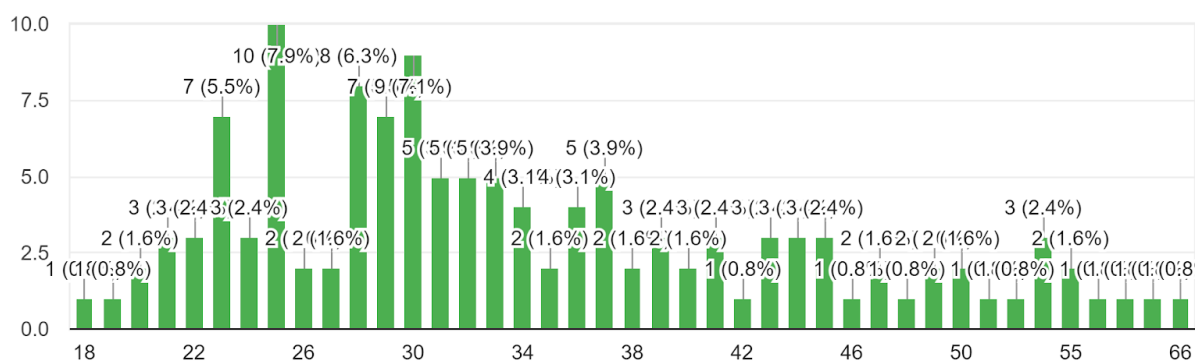
127 responses

- Kvinna / Women
- Man / Male
- Ickebinär / Non-binary
- Föredrar att inte svara / Prefer not to answer
- Annat / Other

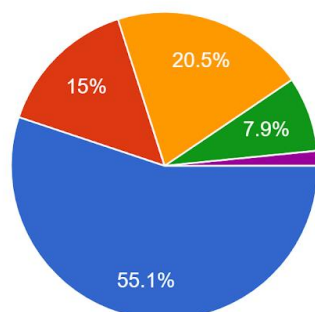
Hur gammal är du? / How old are you?

127 responses

Vad är din huvudsakliga sysselsättning? / What is your primary occupation?

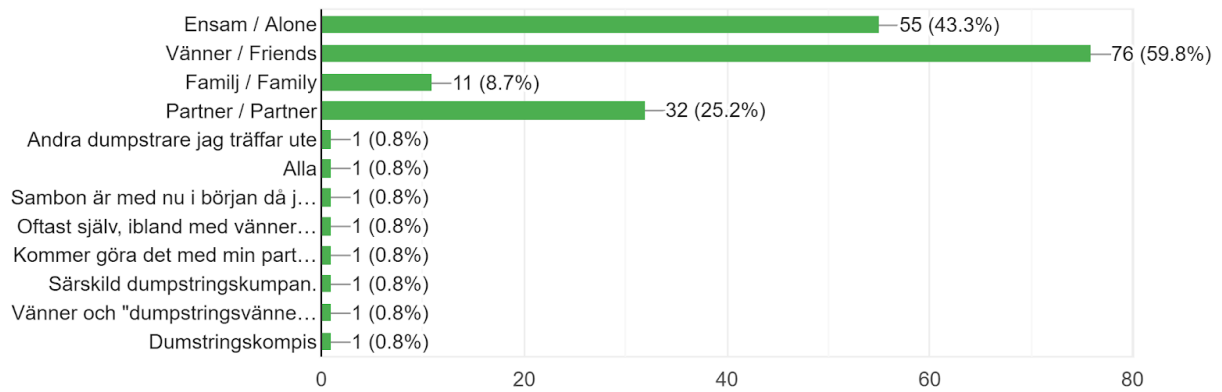
127 responses

- Jobbar / Working
- Jobbsökande / Looking for work
- Studerar / Studying
- Annat / Other
- Föredrar att inte svara / Prefer not to answer

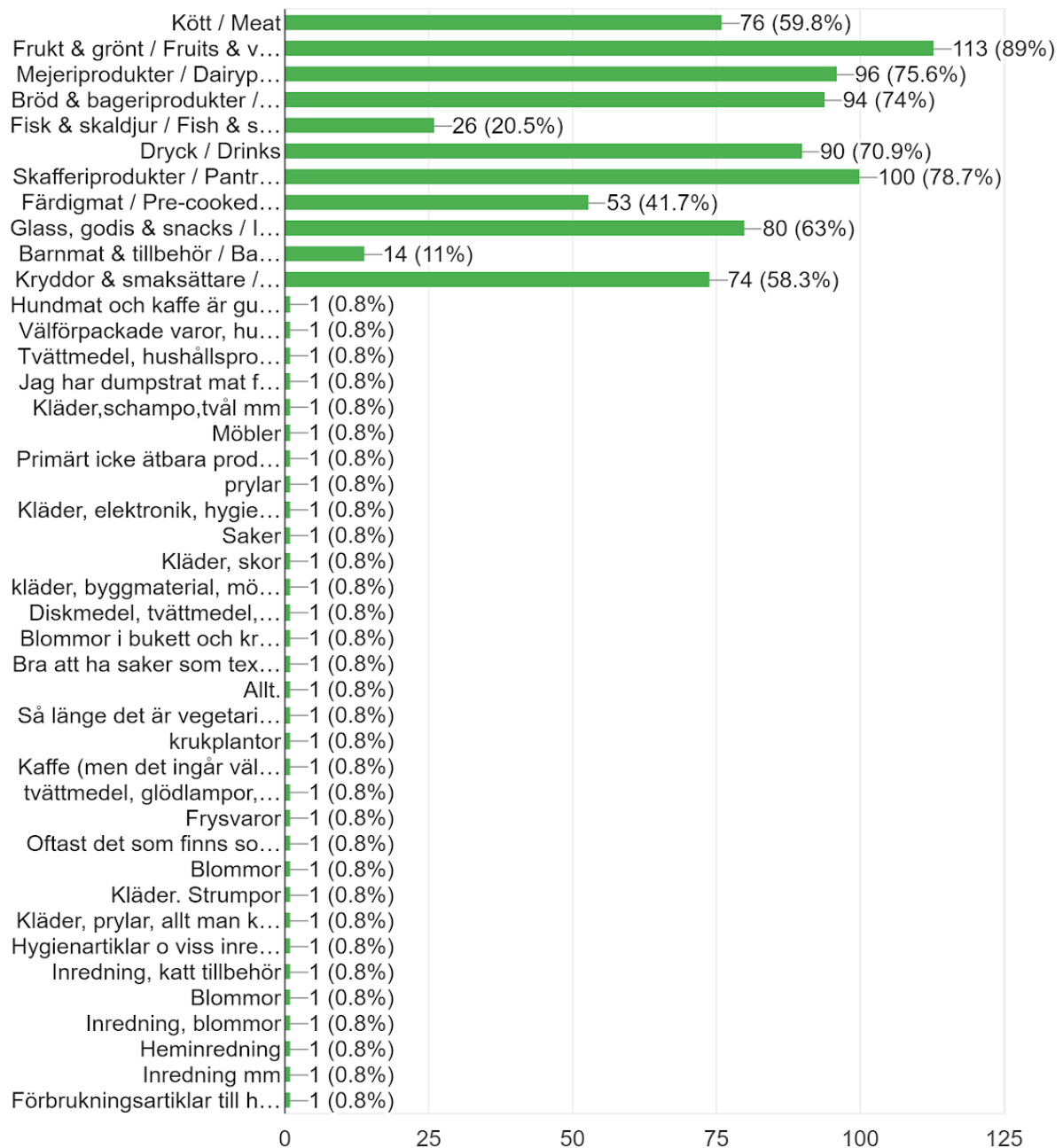
Med vem dumpstrar du? With whom do you dumpster dive with?

127 responses

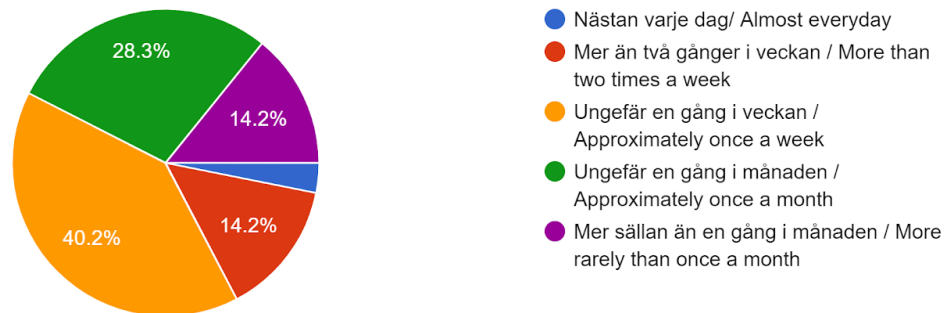
Vad brukar du ta när du dumpstrar? / What do you usually take while dumpster diving/dumpstering?

127 responses

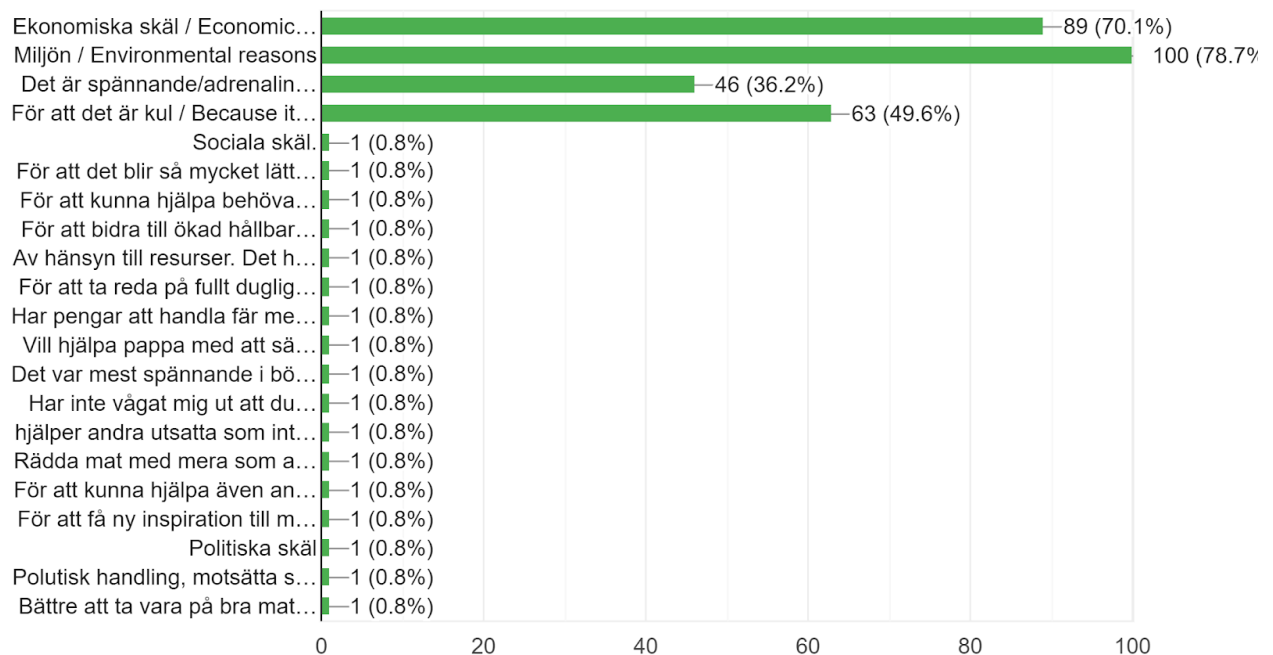
Hur ofta dumpstrar du? / How often do you dumpster dive?

127 responses

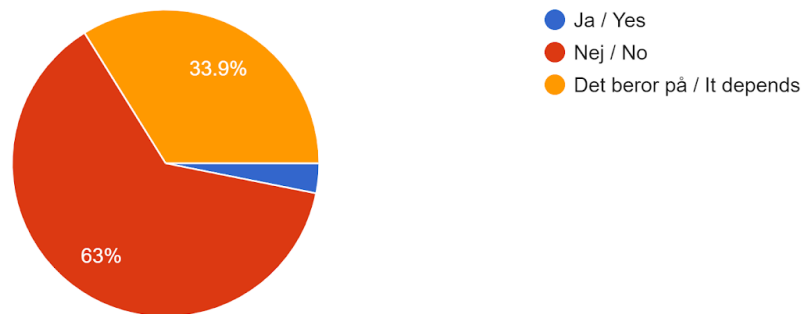
Varför dumpstrar du? / Why do you dumpster dive?

127 responses

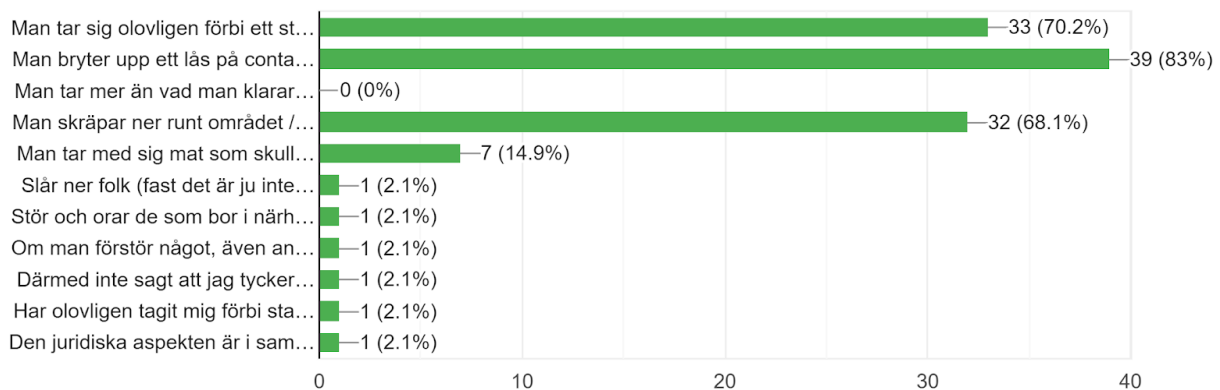
Betraktar du dumpstring som en olaglig aktivitet? / Do you consider dumpstering as an illegal activity?

127 responses

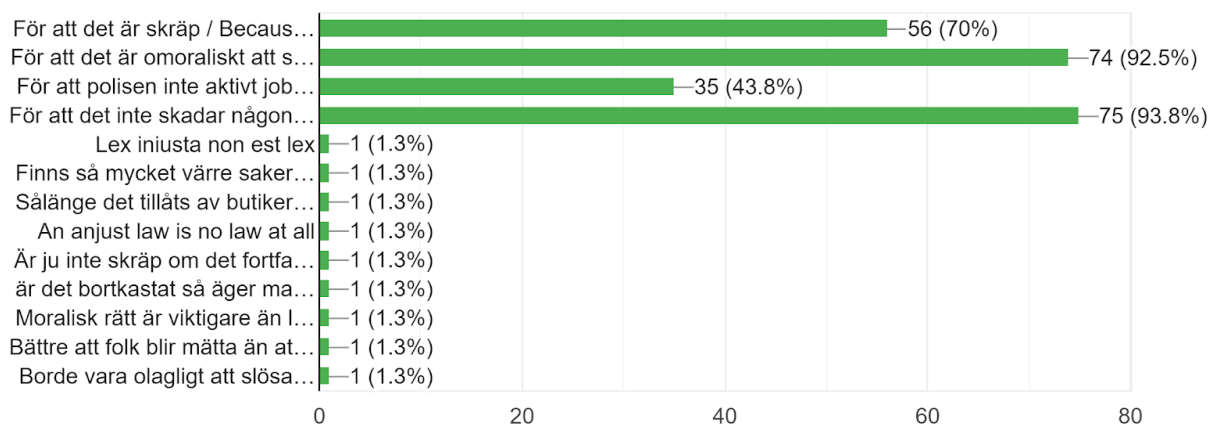
Dumpstring kan ses som olagligt om... / Dumpstering could be seen as illegal if...

47 responses

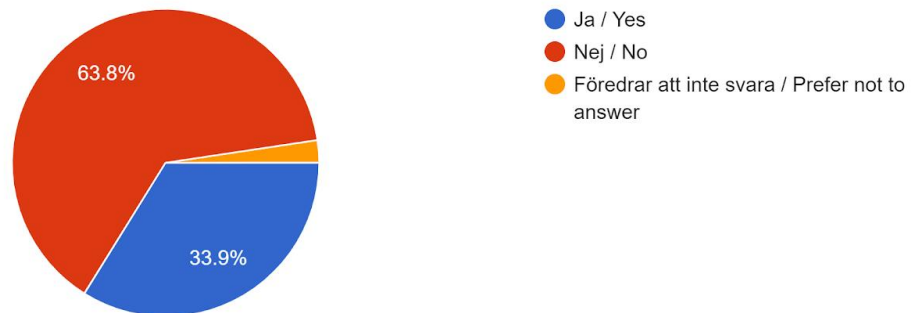
Varför anser du att dumpstring inte är olagligt? / Why do you consider that dumpstering is not illegal?

80 responses

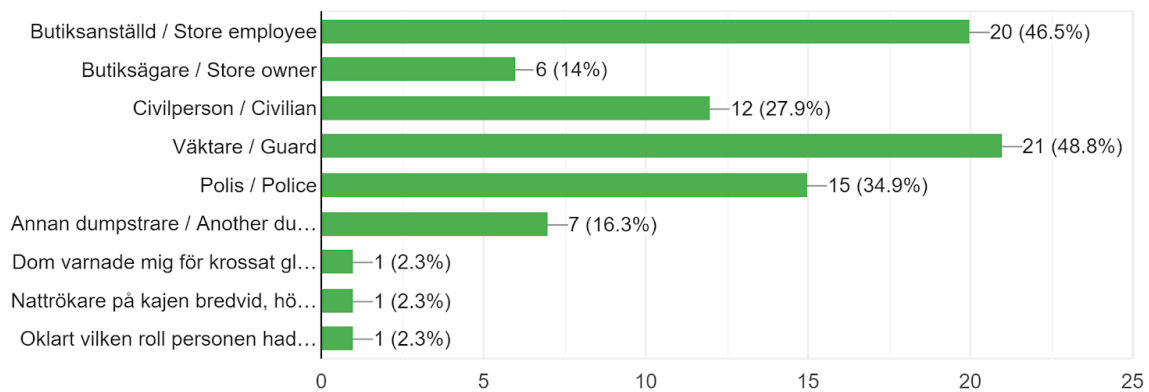
Har du blivit konfronterad när du dumpstrat? / Have you been confronted when dumpster diving?

127 responses

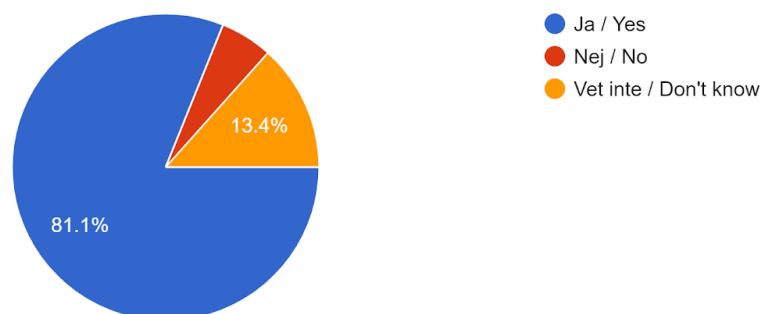
Vem konfronterade dig? / Who confronted you?

43 responses

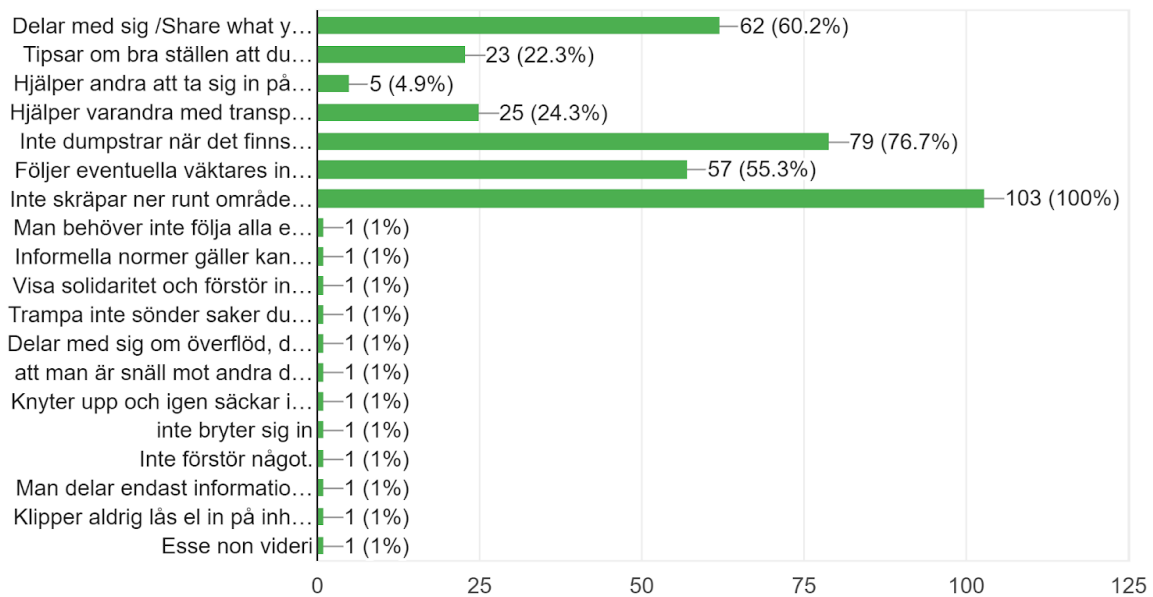
Anser du att det finns informella normer (oskrivna regler) inom dumpstring? / Do you think that there are informal norms (unwritten rules) within the dumpster diving community?

127 responses

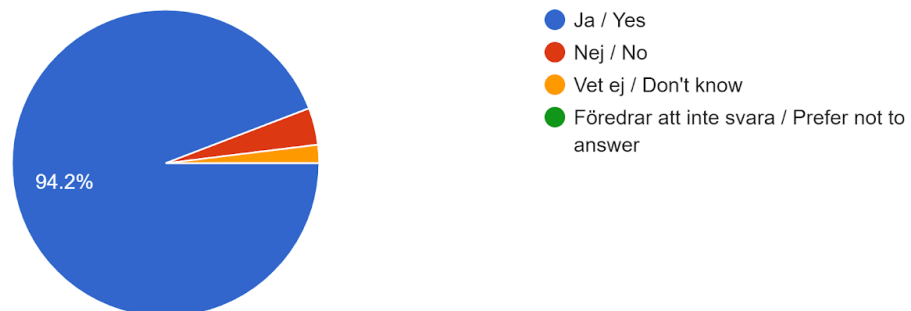
Informella normer inom dumpstring är att man... / Informal norms within dumpster diving/dumpstering is that you...

103 responses

Är informella regler något man bör/måste ta hänsyn till när man dumpstrar? / Are informal rules something that you have to take into account while dumpstering?

103 responses

Om ja, vilka informella normer bör/måste man ta hänsyn till? / If yes, which informal norms should you/do you have to follow?

103 responses

